

Research Article (Special Issue) | Araştırma Makalesi (Özel Sayı)

Kişilik özelliklerinin yapay zekâ tutumuna etkisinde statü kaygısının ılımlaştırıcı rolü: Muhasebe meslek mensupları üzerine ampirik bir çalışma

Fatih Bıyıklı

Tunga Bozdoğan

Ömer Orbay Çetin

Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, fbiyikli@aku.edu.tr, [0000-0002-1652-7910](https://orcid.org/0000-0002-1652-7910)Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, tunga.bozdogan26@gmail.com, [0000-0002-1651-9865](https://orcid.org/0000-0002-1651-9865)Arş. Gör., Afyon Kocatepe Üniversitesi, omerocetin@aku.edu.tr, [0000-0002-6909-7248](https://orcid.org/0000-0002-6909-7248)Corresponding author/Sorumlu yazar: Ömer Orbay Çetin ✉ omerocetin@aku.edu.tr

Öz

Muhasebe alanındaki kullanımı her geçen gün artan yapay zekâ teknolojisi, muhasebe meslek mensuplarının geleceğini doğrudan etkilemekte ve muhasebe çalışanlarını yeni beceriler kazanmaya itmektedir. Buna bağlı olarak muhasebe meslek mensuplarının kişilik özellikleri temelinde yapay zekâyâ tutumunu ve buna bağlı olarak yaşadıkları statü kaygısını ölçmek önem taşımaktadır. Bu çalışmada, Eskişehir ilindeki muhasebe meslek mensuplarına üç ayrı ölçek içeren bir anket uygulanmış ve anket yanıtları Smart-PLS 3.0 YEM (Yapısal Eşitlik Modeli) aracılığıyla analiz edilmiştir. Analizde öncelikli olarak PLS-YEM analiz kısıtları belirtilmiş, ardından faktör analizi ve güvenilirlik ve geçerlilik testleri yapılmıştır. Bu aşamalardan sonra HTMT ve Fornell Larcker Kriteri test sonuçlarına yer verilmiş, son aşamalar olarak da varyans artırıcı faktör (VIF) değeri ve model uyum endeksleri değerlendirilerek analiz tamamlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre muhasebe meslek mensuplarının dışa dönüklükleri arttıkça yaşadıkları statü kaygısında bir düşüş ve yapay zekâyâ tutumunda olumlu bir algı tespit edilmiştir. Ayrıca muhasebe meslek mensuplarının statü kaygısı arttıkça negatif yapay zekâ tutum algısında artış görülürken, öz denetimlilik kişilik özelliği arttıkça statü kaygısında ve negatif yapay zekâyâ tutum algısında da düşüş görülmüştür. Çalışmanın son kısmında ise elde edilen bulgulardan hareketle muhasebe meslek mensupları ve muhasebe alanı için çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ, Dijitalleşme, Muhasebe Meslek Mensupları, Statü Kaygısı **JEL Kodları:** M40, M41, M42, M49

The mediating role of status anxiety in the effect of personality traits on artificial intelligence attitude: An empirical study on accounting professionals

Abstract

Artificial intelligence technology, whose use in the field of accounting is increasing day by day, directly affects the future of accounting professionals and pushes accounting professionals to acquire new skills. Accordingly, it is important to measure the attitude of accounting professionals towards artificial intelligence on the basis of their personality traits and the status anxiety they experience accordingly. In this study, a questionnaire containing three different scales was applied to accounting professionals in Eskişehir province, and the survey responses were analyzed using Smart-PLS 3.0 SEM (Structural Equation Modeling). In the analysis, firstly, PLS-SEM analysis constraints were specified, followed by factor analysis and reliability and validity tests. After these stages, HTMT and Fornell Larcker Criterion test results were included, and the analysis was completed by evaluating the variance inflation factor (VIF) value and model fit indices as the last stages. According to the findings, as the extroversion of accounting professionals increases, there is a decrease in their status anxiety and a positive perception in their attitude toward artificial intelligence. In addition, as the status anxiety of accounting professionals increased, there was an increase in the perception of negative artificial intelligence attitude, while as the self-control personality trait increased, there was a decrease in status anxiety and a decrease in the perception of negative artificial intelligence attitude. In the last part of the study, various suggestions were made for accounting professionals and the field of accounting based on the findings obtained.

Keywords: Artificial Intelligence, Digitalization, Accounting Professionals, Status Anxiety **JEL Codes:** M40, M41, M42, M49

Extended Summary

The Big Five personality concept has combined many definitions of the difficult-to-define personality concept, making it more general and valid. In most personality studies, the Big Five personality concept is used, and personality traits are grouped into five factors. These factors are extraversion, agreeableness, self-control, neuroticism, and openness to experience.

How to cite this article / Bu makaleye atıf vermek için:

Bıyıklı, F., Bozdoğan, T., & Çetin, Ö. O. (2024). Kişilik özelliklerinin yapay zekâ tutumuna etkisinde statü kaygısının ılımlaştırıcı rolü: Muhasebe meslek mensupları üzerine ampirik bir çalışma. *KOCATEPEİİBFD*, 26(Özel Sayı), 117-132. <https://doi.org/10.33707/akuiibfd.1462678>

In mainstream economics, individuals are considered isolated from society and pursuing profit-benefit maximization. However, individuals often want to know their situation in society and attach great importance to this. In some cases, individuals' importance to their place in society even precedes the desire for profit-benefit maximization. In other words, status anxiety is a factor that shapes and affects many of the decisions individuals make.

It is also possible to describe status anxiety as a state of constant worry about individual socioeconomic status and success. Individuals' inability to achieve a level of success in society, being stuck in the same social position, or worrying about losing their current status means that they experience status anxiety. If individuals cannot achieve these, they experience reactions such as stress, fear, and panic.

Studies on the use of artificial intelligence technology in the field of accounting date back approximately 35 years. In the last ten years, there has been an increase in studies on the subject and the artificial intelligence applications used in accounting. With each passing day, the use of artificial intelligence applications in accounting is becoming more widespread, and its necessity is almost inevitable.

In a study conducted by Manpower Group in 2016, it was stated that accounting and finance are among the areas most affected by artificial intelligence technology. Considering the features such as permanence, shareability, developability, consistency, and registration that distinguish artificial intelligence from human intelligence, it is possible to think that the fields of accounting and finance will be negatively affected in terms of employment. Many of the applications offered by artificial intelligence technology can perform operations with human power.

This research examined the effects of the personality traits of professional accountants in Eskişehir on their attitudes towards artificial intelligence and the role of status anxiety in the relationship between these two factors. In this context, personality traits were measured through the Big Five personality traits scale consisting of 10 items, status anxiety was measured with the status anxiety scale consisting of 5 items, and artificial intelligence attitude was measured through the 20-item general artificial intelligence attitude scale.

Considering the increase in the use of artificial intelligence applications in the accounting sector and the many innovations it brings with it, while the attitude of professional accountants to this technology is critical, it is also possible to evaluate this attitude with their personality traits and associate it with whether they will be able to maintain their current status. In line with this information, a survey including artificial intelligence attitude, status anxiety, and Big Five personality scales was applied to professional accountants practicing their profession in Eskişehir within the scope of the study, and the answers obtained were analyzed with the Smart-PLS 3.0 SEM method. The research model created for the analysis includes the big five personality traits, negative and positive perceptions of artificial intelligence, and status anxiety, which has a moderating role between both factors. Following the creation of the research model, PLS-SEM analysis constraints, PLS-SEM factor analysis, reliability and validity tests, VIF value, model fit indices, and path analysis stages were applied, and then the findings regarding the data set were evaluated.

It has been determined that as professional accountants' extroversion increases, their status anxiety decreases. In order to evaluate this situation more accurately, it is necessary to look at the relationship between extroversion and artificial intelligence attitude. The relationship between professional accountants' perceptions of extraversion and attitude towards artificial intelligence was seen as positive due to the analysis. Accordingly, it is possible to say that as the extroversion levels of professional accountants increase, a positive increase is observed in their perception of artificial intelligence, and therefore, they experience a decrease in status anxiety. It has been observed that the status anxiety of professional accountants who do not improve themselves with artificial intelligence technology and do not include it in their business models increases. With this, the perception of negative artificial intelligence attitudes also increases. Professional accountants who want to maintain their current position and status in the future must improve themselves and add new skills to the ones they already have. As professional accountants improve themselves in artificial intelligence-based applications, increase their awareness of this issue, and see that they have to work in harmony with this technology, their self-control will improve and, accordingly, their status anxiety will decrease.

When all the findings obtained from the study are evaluated together, there should be a positive increase in the personality traits of extroversion and self-control, especially for professional accountants who do not experience artificial intelligence-based status anxiety. It would be right to emphasize that it is essential for professional accountants to focus on the opportunities that this technology will offer them instead of experiencing fear and panic about artificial intelligence technology so that they can continue their profession successfully in the future.

Giriş

Yapay zekâ teknolojisi, kavramsal olarak ilk kez 1955 yılında John McCarthy tarafından yapılan bir çalışmada ortaya çıkmış ve 1960'lı yıllarda daha sık kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle son 10 yıldır, yapay zekâ teknolojisiyle ilgili muhasebe, finans, sağlık,

perakende, yazılım vb. birçok sektör üzerinde ne derecede etkili olacağına dair çalışmalar ve değerlendirmeler yapılmıştır. Günümüzde yapay zekânın en çok etkilediği ve gelecekte de etkilemeye devam edeceği sektörlerin başında da muhasebe gelmektedir. Başta denetim alanı olmak üzere muhasebe sektörüne ilişkin pek çok alanda yapay zekâ uygulamaları kullanılmakta ve kullanım sıklığı her geçen gün artmaktadır. Muhasebe sektörünün yapay zekâyla oldukça güçlü bir ilişkide olması da muhasebe meslek mensuplarını doğrudan etkileyen bir durumdur. Dolayısıyla muhasebe meslek mensuplarının yapay zekâ hakkındaki düşünceleri, becerileri ve yaşadığı kaygılar da önemli bir çalışma alanı olarak öne çıkmaktadır.

Yapay zekâ teknolojisi, muhasebe sektörüne iş yükünde azalma, bilgiye erişimde kolaylık ve zamandan tasarruf gibi çeşitli fırsatlar sunmakla birlikte insan gücüne olan ihtiyacın azalması, muhasebe çalışanlarının yaptığı birden fazla işlemin aynı anda yapılması nedeniyle muhasebe çalışanlarının önemini yitirmesi ve işsizlikle karşı karşıya kalma gibi tehditleri de beraberinde getirmektedir. Muhasebe meslek mensuplarının yapay zekâ hakkındaki düşüncelerinin tespiti ve yaşadıkları kaygının nedenlerinin ve boyutlarının kişilik özellikleriyle bağdaştırılarak araştırılması, muhasebe meslek mensuplarının mevcut durumlarının analiz edilmesi ve gelecekte mesleki olarak ne yönde konumlanacağına yorumlanması açısından oldukça önemlidir. Bu doğrultuda çalışmanın konusu, muhasebe meslek mensuplarının kişilik özellikleri temelinde yapay zekâyı olan tutumlarının ve yaşadıkları statü kaygısının araştırılmasıdır. Eskişehir ilinde yaşayan muhasebe meslek mensuplarına anket uygulanan çalışmada, muhasebe meslek mensuplarının yapay zekâyı yönelik tutumlarının kişilik özellikleriyle ilişkilendirilerek yaşadıkları statü kaygısının analiz edilmesi ve elde edilen bulgulara göre önerilerde bulunulması amaçlanmıştır.

Çalışmanın sonuç kısmında ise elde edilen bulgular değerlendirilmiş ve muhasebe meslek mensuplarına yönelik çeşitli önerilerde bulunulmuştur. Bulgulardan hareketle muhasebe meslek mensuplarının yapay zekâyı olan tutumu ne kadar olumlu olursa, statü kaygısının da o kadar düşük olacağını ön görmek mümkündür. Muhasebe meslek mensuplarının yapay zekâ teknolojisinin sunduğu uygulamaları kullanmak için sahip olduğu becerilere yenilerini eklemesi veya mevcut becerilerini güncellemesi kaçınılmazdır. Muhasebe meslek mensupları ve yapay zekâ arasındaki ilişkinin sağlıklı şekilde gelişmesi için ise muhasebe meslek mensuplarının bireysel çabası kadar Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB), Temel Eğitim ve Staj Merkezi (TESMER), Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) ve TÜRMOB Sürekli Mesleki Geliştirme Eğitimi Merkezi (SÜRGEN) gibi yetkili muhasebe kurumlarının da rol alması gerektiği önerilmektedir.

1. Kavramsal Çerçeve

Çalışmanın genel çerçevesini muhasebe özelinde yapay zekâ, statü kaygısı ve beş faktörlü kişilik kavramları oluşturmaktadır. Bu başlık altında ilk olarak statü kaygısı ve beş faktörlü kişilik kavramlarına ilişkin genel açıklamalar yer almaktadır. Ardından çalışmanın temelini oluşturan yapay zekâ kavramı tanımlanmış ve değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bu bölüme ait son alt başlıkta ise yapay zekâ teknolojisinin muhasebe alanındaki kullanımına ve uygulamalarına ilişkin değerlendirmelere yer verilmiştir.

1.1. Statü Kaygısı Kavramı

Ana akım iktisatta bireyler, toplumdaki soyutlanan ve kâr-fayda maksimizasyonu peşinde olan varlıklar olarak değerlendirilir. Fakat bireyler, çoğu zaman toplum içerisindeki durumlarının ne olduğunu bilmek istemekte ve buna oldukça önem vermektedirler. Bazı durumlarda ise bireylerin toplum içerisindeki yerinin ne olduğuna verdiği önem, kâr-fayda maksimizasyonu arzusundan bile öne geçmektedir. Diğer bir ifadeyle statü kaygısı, bireylerin verdiği kararların pek çoğunda bu kararları şekillendiren ve etkileyen bir faktördür (Birdal vd., 2019, s. 15). Bireylerin sahip olduğu tüketim alışkanlıklarında değişikliğe yol açabilecek bir kavram olan statü kaygısı, bireylerin tüketim seviyelerini artıran bir itici güç olarak da değerlendirilebilir (Pybus vd., 2022, s.1-2).

Statü kaygısı için bireysel sosyoekonomik durum ve başarıya ilişkin sürekli endişeli olma hali demek de mümkündür. Bireylerin toplum içerisindeki başarı düzeyini yakalayamaması, sosyal açıdan aynı konumda sıkışması ya da mevcut statüsünü kaybetme konusundaki yaşadığı endişe, statü kaygısı yaşandığı anlamına gelmektedir. Bireyler, bunları başaramaması durumunda ise stres, korku ve panik gibi tepkiler yaşamaktadırlar (Sürücü vd., 2022, s. 227). Bireydeki statü arayışı arttıkça, bu arayış hem stres hem de kaygı konusundaki artışı tetiklemektedir. Ayrıca bireylerin sosyal konumlarında yaşadığı belirsizlerdeki artış da doğrudan statü kaygısı yaşama oranlarının artmasına neden olmaktadır (Blake ve Brooks, 2019, s.2).

1.2. Beş Faktörlü Kişilik Kavramı

Konuya ilişkin bir diğer kavram olan beş faktörlü kişiliği tanımlamadan önce kişilik kavramı üzerinde durmakta fayda vardır. Kişilik, ortaya çıktığından beri yapısının karmaşıklığından ötürü tanımlaması oldukça zor bir kavramdır. Karmaşık bir yapıda olması ve tanım yapılması güç bir kavram olmasından dolayı da her zaman araştırmacıların ilgi duyduğu bir konu olmuştur. Genel bir tanımlamayla kişilik kavramı, bireylerin duygusal, zihinsel ve fiziksel özelliklerinin bir bütün olarak yaşam şekli, davranış ve tutumlarla etkileşim ve döngü içerisinde olmasıdır (Çiçek ve Aslan, 2020, s. 138).

Beş faktörlü kişilik kavramı, tanımlaması güç olan kişilik kavramına ait birçok tanımla birleştirilmiş ve hem daha genel hem de daha geçerli bir hale getirmiştir. Kişilik üzerinde yapılan çalışmaların pek çoğunda beş faktörlü kişilik kavramı kullanılmakta ve kişilik

özellikleri beş faktörde toplanmaktadır. Bu faktörler ise dışa dönüklük, yumuşak başlılık, öz denetimlilik, nörotiklik ve deneyime açıklık olarak öne çıkmaktadır (Bercanlı vd., 2019, s. 262). Her faktör, bireylerde çeşitli özelliklerle bağdaşmakta ve ele alınmaktadır (Shafer, 2001, s. 193) Örnek olarak yüksek dışa dönüklüğün liderlikle ilişkilendirildiğini ve yüksek deneyime açıklığın yaratıcılıkla birlikte değerlendirilebileceğini söylemek mümkündür (Malouff vd., 2010, s.124).

1.3. Yapay Zekâ Kavramı

Endüstri 4.0'ın temel bileşenlerinden biri olan yapay zekâ kavramı, daha çok 1960'lı yıllardan itibaren karşımıza çıkan ve bilgisayarların akıllı davranmasına ya da karışık yapıda olan sorunların çözülmesine ilişkin yöntemler içeren bir teknolojidir. Tanım olarak bakıldığında ise yapay zekâ ilk kez 1955 yılında akıllı makineler üretmenin bilimi ve mühendisliği olarak tanımlanmıştır. Yine ilk kez 1955 yılında John McCarthy, bu konu üzerine yapmış olduğu bir çalışmada yapay zekâ kavramını kullanarak bu kavramın kurucusu olarak kabul edilmektedir. (Gacar, 2019, s. 390).

Dijital teknolojiler arasında yapay zekâ, en hızlı gelişim gösteren teknolojilerden biri olmakla birlikte kullanım alanları da her geçen gün artmaktadır. Dünyada bilinirliği yüksek araştırma ve danışmanlık şirketlerinden birisi olan Gartner Anonim Şirketi tarafından 2019 yılında uygulanan CIO Anketi (Bilişim Teknolojileri Yöneticileri Yapay Zekânın Önemine Uyandı) anketine göre yapay zekâ teknolojisini kullanan şirket sayısında son dört yılda %270'lik bir artış görülmesi de bunu desteklemektedir. Her geçen gün kullanım oranı artış gösterirken, yapay zekâ teknolojisine yapılan harcamalar da buna bağlı olarak artış içerisindedir (Zemankova, 2019, s. 148).

Yapay zekânın insan zekâsından ayrılan temel özellikleri ise şunlardır (Yardımcıoğlu ve Şitak, 2020, ss. 344-345; İTÜ, 2020):

Yapay Zekâ ve Kalıcılık: Bireylerde herhangi bir konu veya olayın hafızada kalıcı olma süresi, o konu veya olaya verilen önemle doğru orantılıdır. Fakat bilgisayarlar için bu durum geçerli değildir. Bilgisayar belleğine kaydedilmiş herhangi bir veri, kasıtlı olarak silinmedikçe bellekte kayıtlı olmaya devam edecektir. Bireylerdeki unutma yeteneği, bilgisayarlar için geçerli değildir ve yapay zekâ, süresiz kalıcılık sunmaktadır.

Yapay Zekâ ve Paylaşılabilirlik: Bireyler için insan zekâsı ile edinilmiş tecrübe ve birikimlerin paylaşımı ancak usta-çırak ilişkisiyle mümkündür ve oldukça zaman alıcı bir süreçtir. Süreç sonunda başarılı bir paylaşım olup olmayacağı da belirsizdir. Fakat bilgisayarlar için bu durum farklıdır. Yapay zekâ teknolojisinin sunduğu kopyalama yöntemi sayesinde hem bilgi ve birikimlerin başarılı bir şekilde paylaşımı mümkündür hem de bu paylaşım saniyelere indirgenebilecek kadar hızlı gerçekleşebilmektedir.

Yapay Zekâ ve Geliştirilebilirlik: Bireylerin zekâ seviyesinin yükseltilmesi maliyet yüksekliliği, ihtiyaç duyulan süre ve başarı garantisi gibi konularda pek çok belirsizliğe sahipken, bilgisayarlar için yapay zekânın geliştirilmesi çok daha kolay, hızlı ve düşük maliyetlidir.

Yapay Zekâ ve Tutarlılık: Bireylerin çeşitli olaylar karşısında verdiği tepkiler farklılaşabilmektedir. Öyle ki bazı durumlarda aynı bireyin benzer olaylara verdiği tepki de bile farklılıklar gözlenebilir. Bunlara sebep olarak bireyler arasında var olan zekâ seviyesindeki ayrımlar, düşünce şekillerindeki farklılıklar ve duygusallık gibi birçok farklı faktör sayılabilir. Fakat yapay zekâ temelli bilgi teknolojilerinde bu gibi farklılıklar minimize edilmiş ve çoğu zaman sıfıra indirilmiştir. Buna bağlı olarak yapay zekânın son derece tutarlı tepkiler göstereceğini söylemek mümkündür.

Yapay Zekâ ve Kayıtlılık: İnsandan farklı olarak yapay zekâ, daha önce gerçekleşen olaylara verilen tepkileri kusursuz şekilde kayıt altına alabilmektedir. Bu sayede geçmişte yaşanan bir olayın benzeriyle karşılaşıldığında ani şekilde karar vermek veya tepki göstermek yerine, daha önce alınan kararlar ve verilen tepkiler süratle tek tek değerlendirilerek en doğru karar veya tepkiye ulaşılır.

1.4. Yapay Zekâ Teknolojisi ve Muhasebe Alanındaki Uygulamaları

Yapay zekâ teknolojisinin muhasebe alanındaki kullanımına yönelik yapılan çalışmalar, yaklaşık 35 yıl öncesine dayanmaktadır. Son 10 yıldır hem konuya ilişkin yapılan çalışmalarda hem de muhasebe alanında kullanılan yapay zekâ uygulamalarında artış görülmektedir. Her geçen gün yapay zekâ uygulamalarının muhasebe alanındaki kullanımı yaygınlaşmakta ve kullanım gerekliliği neredeyse kaçınılmaz bir hale gelmektedir.

Manpower Group'un 2016 yılında yaptığı çalışmada yapay zekâ teknolojisini en fazla etkileyeceği alanların başında muhasebe ve finans alanlarının olduğu belirtilmiştir. Yapay zekâyı insan zekâsından ayıran kalıcılık, paylaşılabilirlik, geliştirilebilirlik, tutarlılık ve kayıtlılık gibi özellikler göz önünde bulundurulduğunda, istihdam açısından muhasebe ve finans alanlarının olumsuz etkileneceğini düşünmek mümkündür. Yapay zekâ teknolojisini sunduğu uygulamaların pek çoğu, insan gücünün gerçekleştirdiği işlemleri yürütebilecektir (Gacar, 2019, p. 391).

Muhasebe alanı açısından bakıldığında, yapay zekâ teknolojisiyle birlikte yaşanan bu hızlı dönüşümün en önemli muhataplarından birisi de muhasebe meslek mensuplarıdır. İşletmelerin ve kamu kurumlarının finansal bilgilerini doğru sunması, vergi sisteminin verimli şekilde işlemesi ve yatırımcıların güveninin sağlanması gibi birçok önemli konuda muhasebe meslek mensupları aktif şekilde

rol almaktadır. İlk bakışta yapay zekânın, muhasebe alanındaki insan gücüne olan ihtiyacı azaltacağı, muhasebe meslek mensuplarının yaptığı işlemlerin yapay zekâ tarafından yapılacağı ve muhasebe sektöründe istihdam edilen çalışanların işsizlikle yüzleşeceği gibi hususlarda oldukça büyük bir tehdit olduğu düşünülse de daha genel bir bakış açısıyla bakıldığında yapay zekânın muhasebe çalışanları için sunduğu fırsatları da göz ardı etmemesi gerekmektedir. Bu sebeple muhasebe meslek mensuplarının gelecekte de mesleklerinde başarılı olabilmesi için yapay zekâ konusundaki farkındalıklarını artırması, bu teknolojiye ilişkin teknik becerilerini geliştirmesi ve sürdürdüğü işlemlere yapay zekâ uygulamalarını entegre etmesi gerekmektedir.

Zaman içerisinde yapay zekânın muhasebenin temel fonksiyonlarından özellikle kaydetme, sınıflandırma, özetleme, raporlama ve analiz etme fonksiyonlarını yürütebileceği düşünülmeyle birlikte muhasebe meslek mensuplarının yorumlama fonksiyonu üzerinde kendilerini geliştirmeleri doğru olacaktır. Diğer yandan muhasebe meslek mensuplarının, zaman kaybına ve yüksek maliyete neden olan süreçler için yapay zekâyı süreçlere dahil etmesi yerinde olacakken muhasebe bilgi sisteminden elde edilen tüm bulguları yorumlamak için ise kendi deneyim ve kabiliyetlerini öne çıkarması uygun olacaktır.

Günümüzde yine muhasebe mesleğinin bir parçası olan ve gün geçtikçe daha da önem kazanan bir diğer muhasebe alanı ise denetimdir. Yapay zekâ teknolojisinin denetim alanını da önemli ölçüde etkileyeceği beklenmektedir. Denetim süreci sonunda ortaya çıkan denetim raporundaki finansal bilgilerin ve tabloların doğruluğu, rapor içerisinde yer alan bilgilerin analizi, süreç içerisinde toplanan kanıtların güvenilirliğinin ölçülmesi ve olası risklerin tespiti konularında yapay zekânın kullanılabileceği düşünülmektedir. Süreç yönetimi, zamandan tasarruf, iş yükünün azalması gibi faktörlerde yapay zekânın etkin bir şekilde kullanımı faydalı olacağından pek çok denetim firması, yapay zekâ uygulamalarını süreçlerine entegre etmeye çalışmakta ve yapay zekâ kullanımına olumlu bakmaktadır (Omotoso, 2012, pp. 8490 – 8491).

Bu doğrultuda özellikle dünya genelinde dört büyük denetim firması olarak kabul edilen PwC, Ernst&Young, KPMG ve Deloitte, yapay zekâ uygulamalarına son derece yüksek yatırımlar yapmakta ve bu teknolojiye uyum sağlama noktasında çalışmalar yürütmektedirler (Yücel ve Adiloğlu, 2019, p. 54). Bu çalışmalara ilişkin örnekler ise aşağıdaki gibidir (Yaninen, 2008: 10; Gacar, 2019, p. 391):

PwC Firması: Dünya genelinde gerçekleştirilen yapay zekâ çalışması sonucunda 2030 yılı itibariyle elde edilen gelirin yaklaşık yarısının yapay zekâ uygulamalarıyla birlikte elde edileceği belirtilmiştir.

Ernst&Young Firması: Farklı alanlardan pek çok uzmanın bir araya getirilmesiyle birlikte Hindistan'da kendisine ait yapay zekâ tesisini kurmuştur.

KPMG Firması: 2015 yılından beri yapay zekâ uygulamalarını denetim süreçlerinde aktif şekilde kullanan firma, IBM firmasının ürettiği bilişsel bilgisayarları kullanmaktadır.

Deloitte Firması: Yapay zekânın denetim süreçlerinde kullanımını yaygınlaştırmak ve firma tarafından yürütülen işlerin güvenliğini sağlamak amacıyla Kira Systems isimli bir yapay zekâ uygulaması kullanmaktadır.

Muhasebe mesleğinin geçmişte çok eski dönemlere uzanmakla birlikte yaşanan teknolojik gelişmeler doğrultusunda pek çok kez değişim içerisine girmiş fakat mesleki olarak bu gelişmelere uyumlu şekilde dönüşerek önemli bir meslek olmaya devam etmiştir. Teknolojik olarak yaşanan gelişmeler doğrultusunda muhasebe mesleğinin de işleyiş şekli değişim göstermiştir. Günümüzde de yapay zekâyı bağli olarak muhasebe mesleği, yeni bir dönüşüm içerisindedir. Bu yeni dönüşümde muhasebe meslek mensupları için en önemli olan nokta, yapay zekâ teknolojisini er ya da geç benimsemek zorunda kalacaklarını görmeleri gerektiğidir (Sarıççek, 2019, p. 1096).

Yapay zekâ teknolojisine sadece olumsuz bir bakış açısıyla yaklaşmak ve beraberinde getirdiği muhtemel tehditlere odaklanmak yerine, olumlu bir bakış açısına sahip olarak sunacağı fırsatları da görmek daha doğru olacaktır. Örneğin yapay zekânın muhasebe süreçlerindeki insan kaynaklı hataları sıfıra indireceğini düşünerek kaygı yaşamak yerine, yapay zekâ algoritmalarının da insanlar tarafından yazıldığı farkında olarak insan kaynaklı hataların minimum düzeye indirilebileceğine ve buna bağli olarak hem zamandan hem de iş yükünden tasarruf sağlanabileceğine odaklanılabilir (Yardımcıoğlu ve Şitak, 2020, p. 347).

Yapay zekâ uygulamalarının muhasebe alanındaki kullanım oranlarının artmasıyla birlikte muhasebe meslek mensuplarının dönüşüm içerisinde olan mesleklerine uyum sağlaması için atması gereken adımları şu şekilde sıralamak mümkündür (Beder, 2021, p. 166):

Uluslararası muhasebe standartları ve uluslararası finansal raporlama standartları ile uyumlu olacak şekilde yapay zekâ ve dijital teknolojilere yönelik eğitimleri verilmesiyle ortak bir muhasebe dilinin oluşturulması,

Dijital teknolojilerin daha sağlıklı takip edilmesi ve sektöre ilişkin güncel gelişmelerden daha hızlı haberdar olunması için yabancı dil öğreniminin zorunluluk haline getirilmesi,

Teknolojik gelişmelere daha kolay uyum sağlanması için Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik sınavlarında bu konulara ilişkin sorulara da yer verilmesi,

Bilgi yönetimi ve müşterilere değer yaratacak hizmetlere yönelik farkındalık oluşturulması,

Sürekli eğitim ve danışmanlık konusuna önem verilerek sürekli şekilde buna ilişkin meslek mensuplarına yönelik bilgilendirmeler yapılması gerekmektedir.

2. Literatür İncelemesi

Yapay zekânın muhasebe alanındaki etkilerine, statü kaygısı kavramına ve beş faktörlü kişilik kavramına ilişkin yapılan çalışmalar Tablo 1’de özet olarak sunulmuştur.

Tablo 1. Çalışmaya İlişkin Literatür Özeti

Yazar/lar	Yıl	Araştırma Yöntemi	Çalışma Özeti
Yapay Zekânın Muhasebe Alanındaki Etkilerine Yönelik Yapılan Çalışmalar			
Gacar	2019	-	Çalışmada yapay zekâ teknolojisinin muhasebe alanında ve muhasebe meslek mensuplarına olan etkileri ele alınmış, Türkiye’de yaratacağı muhtemel fırsat ve tehdit alanları değerlendirilerek önerilerde bulunulmuştur.
Ukpong	2019	Anket	Muhasebe ve denetim alanlarında yapay zekâ teknolojilerinin uygulanabilirliği incelenmiştir. Ayrıca bankaların gelecekte bu çerçevede alacağı roller de ayrıca değerlendirilmiştir.
Zemankova	2019	-	Çalışmada 4 büyük denetim firmasında muhasebe ve denetim alanında kullanılan yapay zekâ teknolojisi esaslı uygulamalar değerlendirilmiştir. Yapılan inceleme sonucunda en yaygın kullanılan uygulamaların bulanık sistemler, sinir ağları ve hibrit sistemler vb. olduğu görülmüştür.
Yardımcıoğlu ve Şitak	2020	Literatür Taraması	Çalışmada, literatür incelenerek muhasebe alanı üzerinde yapay zekânın ne şekilde etkili olduğu ele alınmıştır. Çalışmanın sonucunda Türkiye’nin yapay zekâ teknolojisi konusunda istenilen seviyede olmadığı fakat bu konuda yapılan çalışmaların giderek arttığı görülmüştür. Buna ek olarak pandemi gibi tüm dünyayı etkilemesi muhtemel sorunlar karşısında yapay zekânın muhasebe alanında nasıl kullanılabilceği tartışılarak literatüre katkı sunmaya çalışılmıştır.
Banta vd.	2022	Anket	Yapay zekâ teknolojisinin muhasebe alanında kullanımındaki faydaların ve zorlukların değerlendirildiği çalışmada, Romanya’daki muhasebe uygulayıcılarına yönelik bir anket uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre de muhasebe uygulayıcılarının konuya ilişkin faydaların ve zorlukların farkında olduğu, gerekli becerilerin bu doğrultuda geliştirilmesi gerektiğini kabullendiği ve gerekli olan bu değişime istekli olduğu sonucuna varılmıştır.
Günaydın ve Uzunoğlu	2022	-	Çalışma kapsamında Endüstri 4.0 temelinde kullanıma sunulan dijital teknolojilerin muhasebe alanındaki uygulamaları ve bu uygulamaların muhasebe mesleğinde ve muhasebe eğitiminde yarattığı etkiler ele alınmıştır. Yapılan incelemeler sonrasında muhasebe müfredatlarının bu yeniliklere karşı güncellenmesi, derslerin dijital teknolojilerle daha uyumlu hale getirilmesi ve birtakım yasal düzenlemelerin de bu doğrultuda geliştirilmesi gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır.
Mert	2022	Literatür Taraması	Bu çalışmada modern teknolojilerin muhasebe eğitimindeki kullanımı incelenmiş ve muhasebe eğitimi müfredatında hangi materyallerin kullanılabilceği gözlemlenmiştir. Çalışmanın devamında ise üç ayrı araştırma sorusu cevaplanmaya çalışılmış ve modern teknolojilerin tam anlamıyla olmasa da kısmen muhasebe eğitimi müfredatına uyarlandığı sonucuna varılmıştır.
Varol	2023	-	Çalışmada dijitalleşmenin ve yapay zekâ uygulamalarının muhasebe ve denetim mesleklerini ne şekilde etkilediği incelenmiş ve bu mesleklerin serbest meslek statüsünden çıkarak mali müşavir ve bilişim personeline doğru evrileceği sonucuna ulaşılmıştır. Buna bağlı olarak muhasebe ve denetim alanlarındaki eğitim müfredatlarının da yeniden şekillenmek durumunda olduğu belirtilmiştir.
Ağdeniz	2024	Betimsel Analiz	Güvenilir bir yapay zekâ denetiminin varlığını ve buna ilişkin iç denetimin sunacağı katkıları değerlendirmenin amaçlandığı çalışmada, iç denetçilerin yapay zekâyı uygulamalarına yönelik oluşturulan iç kontrol denetiminde ve buna ilişkin risk değerlendirmede katkı sunabileceği sonucuna varılmıştır.
Özbek	2024	Anket	Yapay zekâyı ilişkin meydana gelen kaygıların muhasebe meslek mensupları üzerindeki etkisini ortaya koymayı amaçlayan çalışmada, gelecekte muhasebe meslek mensuplarının istihdam edilebilirliği ve yapay zekâ kaygısı arasında anlamlı bir etki olduğuna ulaşılmıştır.

Tablo 1. Devam.

Statü Kaygısı ve Beş Faktörlü Kişilik Kavramlarına Yönelik Yapılan Çalışmalar			
Bacanlı vd.	2009	Direct Oblimin	Beş Faktör kuramından hareketle bunlara uygun sıfat çiftlerinin kullanımıyla bir ölçek geliştirmenin amaçlandığı çalışmada, ortaya çıkarılan ölçeğin üniversite öğrencilerine ilişkin kullanılabilir bir araç olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada 3848 katılımcının yer aldığı ve 19 örneklem içeren bir meta-analiz kullanılmıştır. Bireyin kişilik özellikleri ve bireyin yakın partneriyle ilişki memnuniyetinin Beş Faktör Modeli esasında incelendiği çalışmada, erkekler ve kadınlar ya da evli bireyler ve evli olmayan bireyler arasında önemli bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
Malouff vd.	2010	Meta Analiz	Çalışmada statü kaygısının rolü, tüketici davranışları özelinde incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, fiziksel çekicilik, fiziksel yetenek, çocuğun eğitimi ve bazı tüketim kararlarında statü kaygısının diğerlerine göre çok daha baskın olduğu ve ayrıca yaş, eğitim ve gelir düzeyi ile statü kaygısı arasında güçlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.
Birdal vd.	2019	Anket	Çalışmada statü kaygısının daha eşitsiz bağlamlarda daha yüksek tüketim seviyelerinin önemli bir itici gücü olabileceği belirtilmiş ve toplanan kanıtlarla iklim değişikliği ve sürdürülebilirlik üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Statü kaygısı kaynaklı tüketimin hane halkı borcu, mekânsal eşitsizlikler, sürdürülemez tüketim döngüleri ve daha uzun işe gidip gelme süreleri ile ilişkili olduğu ve buna bağlı olarak daha yüksek karbon emisyonlarına katkıda bulunduğu tespit edilmiştir.
Pybus vd.	2022	Keşifsel İnceleme	Literatürde statü kaygısını ölçmeye ilişkin tek madde esaslı ve oldukça genel bir ölçeğin kullanılması sebebiyle bu ölçüm aracının güvenilirlik ve geçerlik testlerini yaparak sağlamlaştırmanın amaçlandığı çalışmada, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde çalışan 323 akademisyenden elde edilen verilere göre statü kaygısı ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Sürücü vd.	2022	Anket	

Yapılan literatür incelemesinde yapay zekânın muhasebeye olan etkilerine ilişkin yapılmış 10 çalışmaya ve buna ek olarak statü kaygısı ve beş faktörlü kişilik kavramlarına ilişkin yapılmış 5 çalışmaya yer verilmiştir. Tablo 1'de konuya ilişkin özet olarak sunulan çalışmalar kronolojik olarak sıralanırken, aynı zamanda çalışmalarda kullanılan yöntem ve yazar bilgisine de ayrıca yer verilmiştir.

3. Araştırma Metodolojisi

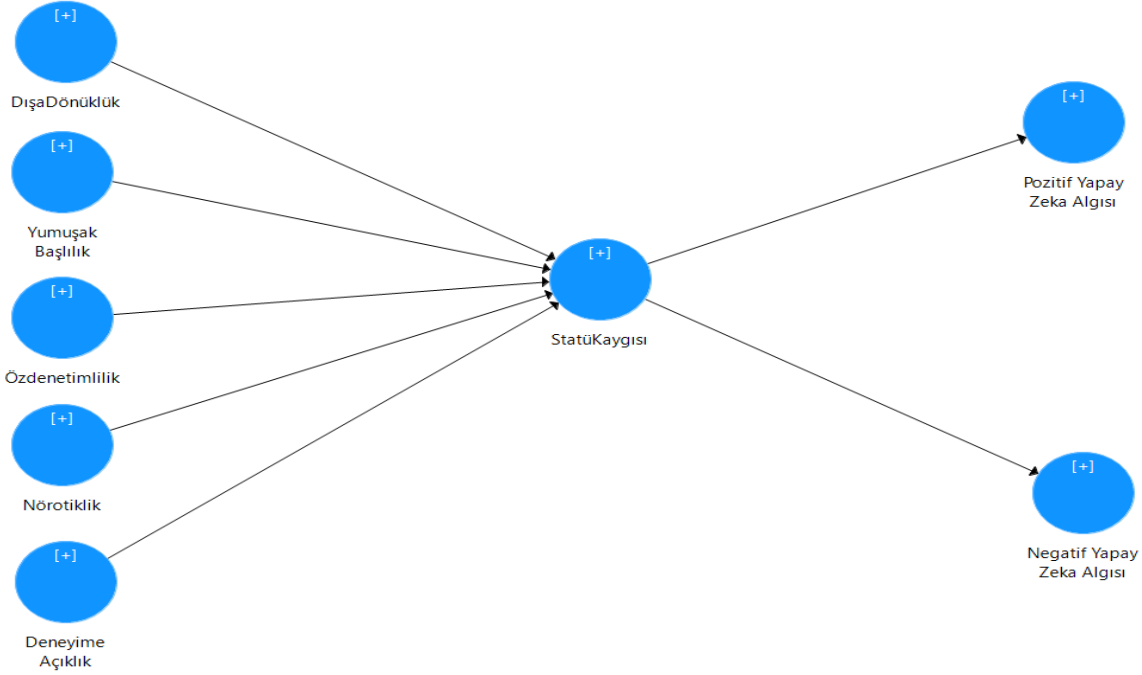
Bu araştırmada muhasebe meslek mensuplarının kişilik özelliklerinin yapay zekâ tutumlarına etkileri ve statü kaygısının bu iki faktör arasındaki ilişkideki rolü incelenmiştir. Bu doğrultuda Eskişehir ilinde yaşayan muhasebe meslek mensuplarına yapay zekâyâ tutum, beş faktörlü kişilik özellikleri ve statü kaygısına yönelik üç ayrı ölçeği içeren bir anket uygulanmıştır. Uygulamada ölçek olarak yer alan kavramlardan kişilik özellikleri Rammstedt ve John (2007) tarafından geliştirilen ve Horzum vd., (2017) tarafından Türk kültürüne uyarlanan 10 maddeden oluşan beş temel kişilik özellikleri ölçeği aracılığıyla ölçülmüştür. Statü kaygısı ise Day ve Fiske (2016) tarafından geliştirilen ve Sürücü vd., (2022) tarafından Türk kültürüne uyarlanan 5 maddeden oluşan statü kaygısı ölçeğiyle ölçülmüştür. Yapay zekâ tutumu ise Schepman ve Rodway (2020, 2022) tarafından geliştirilen ve Kaya vd., (2024) tarafından Türk kültürüne uyarlanan 20 maddelik genel yapay zekâ tutum ölçeği aracılığıyla ölçülmüştür.

Kolayda örnekleme yöntemi kullanılarak uygulanan anket sonucunda toplam 163 adet kullanılabilir anket elde edilmiştir. Elde edilen anketler Smart-PLS 3.0 YEM (Yapısal Eşitlik Modeli) yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz kapsamında sağlıklı ve güvenilir bulgular elde etmek için birtakım aşamalar uygulanmıştır. Öncelikle PLS-YEM analiz kısıtları belirtilmiş ve devamında faktör analizi ve güvenilirlik ve geçerlilik testleri yapılmıştır. Uygulanan son aşamalarda ise HTMT ve Fornell Larcker Kriteri test sonuçları verilmiş ve ardından varyans artırıcı faktör (VIF) değeri ve model uyum endeksleri tablolaştırılarak analiz tamamlanmıştır.

3.1. Araştırmanın Metodu

Analiz metodu olarak Smart-PLS 3.0 YEM (Yapısal Eşitlik Modeli) kullanılmıştır. Bu modelin kullanılma sebebi ise karmaşık modellerle analiz yapılabilme imkânı sunmasıdır. Özellikle diğer yapısal eşitlik modellerinde olmayan alt faktörler arasındaki formatif ve reflektif ilişkiler ağını mükemmel bir şekilde çözümlenebilmektedir (Hair vd., 2017). Bu kapsamda bu çalışmada yer alan araştırma modeli Şekil 1'de görülebilir.

Şekil 1. Araştırma Modeli

Şekil 1'e bakıldığında beş temel kişilik özelliklerinin yapay zekâ tutumuna etkisinde statü kaygısının ılımlayıcı rolünün olup olmadığı ve beş temel kişilik faktörünün muhasebe meslek mensuplarının yapay zekâ tutumlarına etkileri araştırılmıştır. Bu modelde genel yapay zekâ tutum ölçeği de pozitif ve negatif yapay zekâ tutum ölçekleri olarak iki alt faktöre ayrılmıştır. Kurgulanan bu modelde pek çok sayıda hipotez oluşturulacağı için tüm hipotezleri tek tek yazmak yerine hangi faktörler arasındaki ilişkinin olduğu yapısal eşitlik modeli çerçevesinde raporlanmıştır.

3.2. Araştırmanın Evreni, Örnekleme ve Veri Toplama

Bu araştırma Eskişehir ilinde görev yapan 1.089 muhasebe meslek mensubu üzerine yapılmıştır. Verilerin bir kısmı yüz yüze kalan diğer kısmı ise online anket yöntemiyle toplanmıştır. Anketler kolayda örnekleme yöntemi kullanılarak toplanmıştır. Anket sonucunda toplam 163 adet kullanılabilir anket elde edilmiştir. Bu sayı 0.05 ve 0.10 örnekleme hata payına göre toplanması gereken minimum veri sayısının üzerinde gerçekleşmiştir (Büyüköztürk vd., 2014, p. 95; Lorcü, 2015, p. 18). Dolayısıyla örnekleminiz anakütleyi temsil edebilecek düzeyde gerçekleşmiştir.

3.3. Verilerin Analizi

Bu kısımda ise çalışma kapsamında elde edilen verilerin analizi yer almaktadır. Analiz sürecinde hangi aşamalardan geçildiği ve her aşamadan elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

PLS-YEM Analizi Kısıtları

PLS-YEM diğer yapısal eşitlik modellerinden farklı olarak normallik dağılımı ve minimum veri sayısı gibi koşullar aramamaktadır. Bunun yanında PLS-YEM'in varyans temelli bir model olması da kendisini diğer modellerden ayırmaktadır (Hair vd., 2017). Bununla birlikte diğer yapısal eşitlik modellerinde olduğu gibi model kurgulanmadan önce bazı ön koşulların raporlanması gerekmektedir. Bunlar faktör yük tablosu, güvenilirlik test sonuçları, birleşme ve ayrışma geçerliliği test sonuçları, VIF değerleri ve model uyum endeks sonuçları olarak sıralanabilir. Dolayısıyla yapısal model sunulmadan önce bu ön koşulların sağlanıp sağlanmadığına ilişkin raporlamaların yapılması gerekmektedir.

PLS-YEM Faktör Analizi

Faktör analizi PLS-YEM modelinin ilk analiz birimidir. Bu noktada faktör yükleri her bir ölçeğin alt faktörlerinin ölçeği ne kadar açıkladığını gösterir. Alanyazın incelendiğinde her bir alt faktörün faktör yükünün en az 0,60 olması gerektiği ifade edilmektedir (Hair vd., 2017). Eğer ki 0,60'ın altında bir faktör yükü mevcutsa bu faktörün modelden çıkarılarak analizin tekrardan gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada yer alan ölçeklere ilişkin faktör yükleri Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Faktör Yükleri

	Deneyime Açıklık	Dışa Dönüklük	Negatif Yapay Zekâ Algısı	Nörotiklik	Pozitif Yapay Zekâ Algısı	Statü Kaygısı	Yumuşak başlılık	Öz Denetimlilik
Kisilik1		0.984						
Kisilik2		0.750						
Kisilik3							0.736	
Kisilik4							0.789	
Kisilik5								0.997
Kisilik6								0.782
Kisilik7				0.722				
Kisilik8				0.944				
Kisilik9	1.000							
Kisilik10	0.710							
StatuKaygisi1						0.765		
StatuKaygisi2						0.871		
StatuKaygisi3						0.869		
StatuKaygisi4						0.912		
StatuKaygisi5						0.850		
YapayZeka1					0.706			
YapayZeka2					0.729			
YapayZeka3					0.774			
YapayZeka4					0.765			
YapayZeka5					0.805			
YapayZeka6					0.795			
YapayZeka7					0.732			
YapayZeka8					0.780			
YapayZeka9					0.724			
YapayZeka10					0.784			
YapayZeka11					0.771			
YapayZeka12					0.728			
YapayZeka13			0.784					
YapayZeka14			0.752					
YapayZeka15			0.838					
YapayZeka16			0.824					
YapayZeka17			0.829					
YapayZeka18			0.734					
YapayZeka19			0.784					
YapayZeka20			0.773					

Tablo 2 incelendiğinde 0,60'ın altında herhangi bir faktör yükünün olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla model üzerinde herhangi bir çıkarma işlemi yapmaya gerek yoktur.

Güvenilirlik ve Geçerlilik Testleri

Faktör analizinden sonra raporlanması gereken bir diğer durum modelin güvenilirlik ve geçerliliğinin test edilmesidir. Bu kapsamda Tablo 3'te modele ilişkin güvenilirlik test sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3. Güvenilirlik Test Sonuçları

	Cronbach's alpha	Rho_a	Rho_c	Average variance extracted (ave)
Deneyime açıklık	0.734	0.765	0.795	0.500
Dışa dönüklük	0.707	0.727	0.738	0.610
Negatif yapay zekâ algısı	0.867	0.890	0.894	0.517
Nörotiklik	0.716	0.725	0.715	0.598
Pozitif yapay zekâ algısı	0.910	0.912	0.921	0.594
Statü kaygısı	0.907	0.909	0.931	0.731
Yumuşak başlılık	0.775	0.776	0.710	0.540
Öz denetimlilik	0.794	0.743	0.788	0.514

Tablo 3 incelendiğinde 4 farklı güvenilirlik test sonucu görülmektedir. Cronbach Alpha, rho_A ve rho_C güvenilirlik test sonuçlarının minimum 0,70, AVE değerinin ise minimum 0,50 olması beklenmektedir (Ringle vd., 2023). Tablo tekrar incelendiğinde her bir değişkenin güvenilirlik skorlarının beklenen aralıklarda olduğu görülmektedir. Bir başka ifadeyle ölçeklerin güvenilirlik açısından bir probleminin olmadığı söylenebilir.

PLS-YEM de güvenilirlik testinden sonra raporlanması gereken bir başka test de geçerlilik testidir. Model geçerliliğinin sağlanması için birleşme ve ayrışma geçerlilik tablolarının da raporlanması gerekmektedir. Birleşme geçerliliği için HTMT (Heterotrait-monotrait) tablosu ayrışma geçerliliği için ise Fornell Larcker kriteri rasyosu raporlanmalıdır. Bu çerçevede HTMT rasyosuna ilişkin değerler Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. HTMT Test Sonuçları

	Deneyime Açıklık	Dışa Dönüklük	Negatif Yapay Zekâ Algısı	Nörotiklik	Pozitif Yapay Zekâ Algısı	Statü Kaygısı	Yumuşak başlılık	Öz Denetimlilik
Deneyime Açıklık	0.103							
Dışa Dönüklük	0.846	0.360						
Negatif Yapay Zekâ Algısı	0.546	0.866	0.364					
Nörotiklik	0.359	0.165	0.220	0.938				
Pozitif Yapay Zekâ Algısı	0.661	0.497	0.608	0.973	0.207			
Statü Kaygısı	0.440	0.094	0.405	0.609	0.479	0.426		
Yumuşak başlılık	0.506	0.488	0.616	0.344	0.319	0.782	0.154	
Öz Denetimlilik								

Tablo 4'te yer alan değerler HTMT değerleridir. Birleşme geçerliliğinin varlığından söz edebilmek için bu değerlerin 0.90'ın altında olması beklenmektedir (Ringle vd., 2023). Tablo tekrar incelendiğinde 0.90'ın üstünde herhangi bir değer olmadığı görülmektedir. Bir diğer ifadeyle modelin birleşme geçerliliğini sağladığı söylenebilir.

Bir diğer geçerlilik değeri ise Fornell Larcker kriteri değeridir. Tablo 5'te ilgili test kriteri sonuçları verilmiştir.

Tablo 5. Fornell Larcker Kriteri Test Sonuçları

	Deneyime Açıklık	Dışa Dönüklük	Negatif Yapay Zekâ Algısı	Nörotiklik	Pozitif Yapay Zekâ Algısı	Statü Kaygısı	Yumuşak başlılık	Öz Denetimlilik
Deneyime Açıklık	0.707							
Dışa Dönüklük	0.108	0.781						
Negatif Yapay Zekâ Algısı	0.073	0.281	0.719					
Nörotiklik	0.255	0.203	0.104	0.705				
Pozitif Yapay Zekâ Algısı	0.118	0.014	0.203	0.195	0.703			
Statü Kaygısı	0.122	0.440	0.574	0.247	0.212	0.855		
Yumuşak başlılık	0.216	0.243	0.130	0.341	0.012	0.214	0.663	
Öz Denetimlilik	0.212	0.444	0.287	0.192	0.022	0.434	0.123	0.717

Ayrışma geçerliliğini test eden Fornell Larcker kriteri test sonuçları Tablo 5'te görülmektedir. Tabloya göre ayrışma geçerliliğinin sağlanabilmesi için her bir değişkenin kendisine ait çapraz değerlerinin (sütun ve satır) en yüksek olması gerekir. (Richter vd., 2022). Tablo incelendiğinde her bir değişkene ait çapraz değerlerin kendi satır ve sütunlarında en yüksek değere sahip olduğu görülmektedir. Bu sonuç modelin ayrışma geçerliliğini sağlandığını ifade etmektedir.

VIF (Variance Increasing Factor) Değeri

Modele ilişkin geçerlilik ve güvenilirlik testleri yapıldıktan sonra göz önüne alınması gereken bir diğer durum da değişkenlerin birbirleriyle çoklu doğrusallık ilişkisinin olup olmadığıdır. Çoklu doğrusallık PLS-YEM de varyans artırıcı faktör tablosuyla (VIF) anlaşılmaktadır. VIF değerlerinin en fazla kaç olması gerektiğine yönelik birçok farklı görüş olsa da maksimum 5 olması ideal olarak da 3 ve altında olması gerektiği belirtilmektedir (Hair vd., 2017, p. 143). VIF değerleri Tablo 6'da görülmektedir.

Tablo 6. VIF Değerleri Tablosu

	VIF		VIF		VIF
Kisilik1	1.130	YapayZeka1	2.208	YapayZeka16	1.950
Kisilik2	1.130	YapayZeka2	2.350	YapayZeka17	2.487
Kisilik3	1.015	YapayZeka3	2.130	YapayZeka18	1.903
Kisilik4	1.015	YapayZeka4	1.889	YapayZeka19	1.556
Kisilik5	1.012	YapayZeka5	2.423	YapayZeka20	1.887
Kisilik6	1.012	YapayZeka6	2.306		
Kisilik7	1.000	YapayZeka7	2.345		
Kisilik8	1.000	YapayZeka8	1.841		
Kisilik9	1.000	YapayZeka9	1.826		
Kisilik10	1.000	YapayZeka10	2.195		
StatuKaygisi1	1.837	YapayZeka11	2.281		
StatuKaygisi2	2.976	YapayZeka12	1.549		
StatuKaygisi3	3.152	YapayZeka13	1.682		
StatuKaygisi4	3.073	YapayZeka14	1.620		
StatuKaygisi5	2.633	YapayZeka15	2.002		

Tablo 6 incelendiğinde VIF değerlerinin hepsinin 3 ve altında olduğu görülmektedir. Bu durum değişkenlerin birbiriyle çoklu doğrusallık problem olmadığını göstermektedir.

Model Uyum Endeksleri

Yapısal eşitlik modeli raporlanması yapılmadan önceki son ön koşul model uyum endekslerinin raporlanmasıdır. Model uyumuna ilişkin literatürde çok fazla değer olduğu görülmektedir. PLS-YEM de ise en çok dikkat edilmesi gereken iki test sonucu SRMR ve NFI değerleridir. Literatür incelendiğinde model uyum endeksinin sağlanabilmesi için SRMR'nin ideal olarak 0.09'un altında olması (Hu ve Bentler, 1998) NFI değerinin ise 0.90'dan büyük olması gerekmektedir (Henseler vd., 2016). Bunun yanında d-ULS ve d_G değerleri skorlarının tahmin edilmiş model sonuçlarının doymuş model sonuçlarının çıkarılmasından sonra elde edilecek sonuçların 0.05'ten küçük olması gerekmektedir (Henseler vd., 2014). Tablo 7'de model uyum endeksleri raporlanmıştır.

Tablo 7. Model Uyum Endeksleri

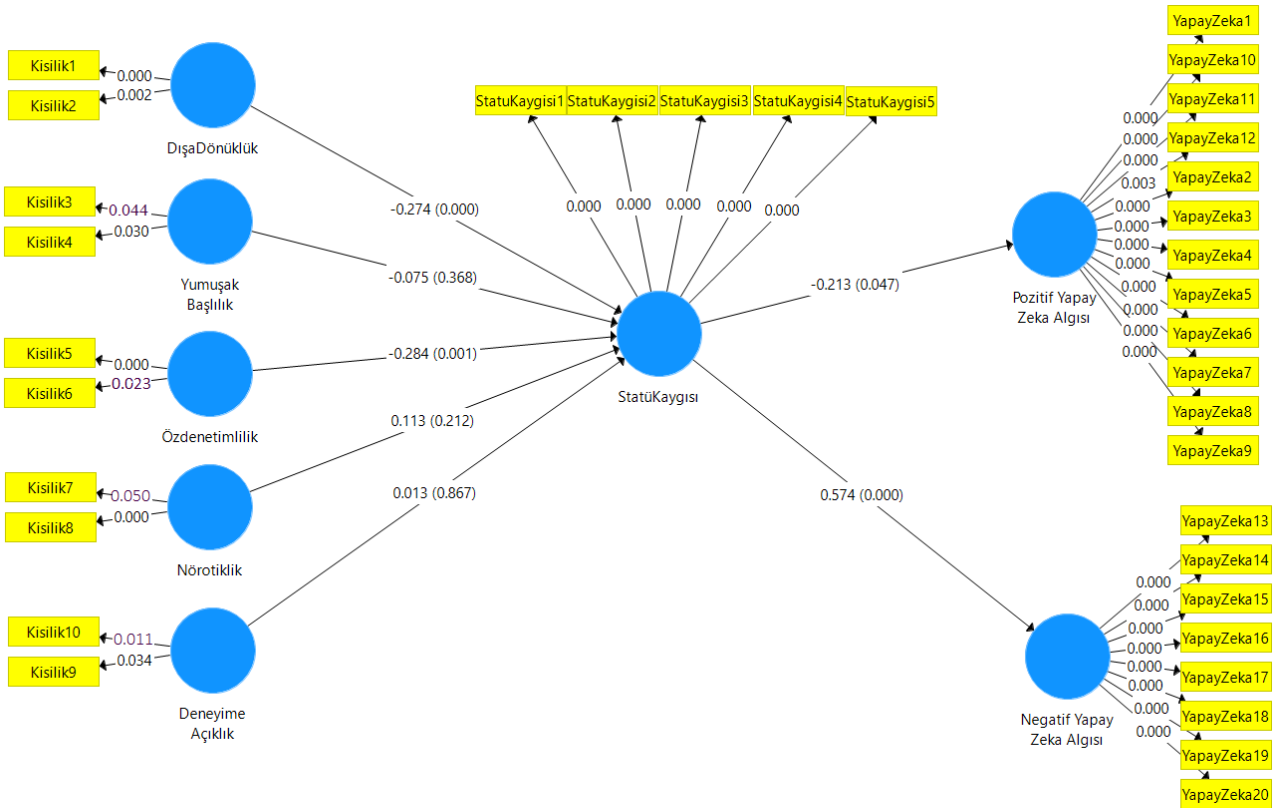
	Saturated Model	Estimated Model
SRMR	0.079	0.076
d_ULS	7.536	7.553
d_G	1.673	1.708
Chi-Square	1.350.722	1.372.967
NFI	0.989	0.982

Tablo incelendiğinde tüm değerlerin ifade edilen sınırlar arasında kaldığı görülmektedir. Bir başka ifadeyle kurgulanan modelin uyum endeksleri açısından uygun olduğu söylenebilir.

Yol Analizi

Tüm ön koşullar yerine getirildikten sonra artık yapısal eşitlik modelinin kurgulanması ve raporlanmasının önünde herhangi bir kısıt kalmamıştır. Şekil 2 de kurgulanan PLS-YEM yapısal eşitlik modeli görülmektedir.

Şekil 2. PLS-YEM Yapısal Eşitlik Modeli

Şekil 2'ye bakıldığında kurgulanan modelde beş temel kişilik özelleri, statü kaygısı ve pozitif ve negatif yapay zekâ tutum algılarının birbirleriyle ilişkisinin incelendiği görülmektedir. Şekil de parantez içerisinde verilen değerler p değerlerini parantez dışında kalan değerler de yol katsayısını ifade etmektedir. Yol katsayıları ilişkinin yönü ve derecesini ifade ederken p değerli ilişkinin anlamlı olup olmadığını göstermektedir. Bununla birlikte Şekil 2'de yalnızca doğrusal ilişkiler yer almakta olup dolaylı ilişkiler ve statü kaygısının ılımlaştırıcı rolüne yönelik analizler Tablo 8 ve Tablo 9'da yer almaktadır. Doğrudan ve dolaylı ilişkilerin raporlandığı istatistikler Tablo 8'de şu şekilde raporlanmıştır:

Tablo 8. Doğrudan ve Dolaylı İlişkiler Tablosu

	Original Sample (O)	Sample Mean (M)	Standard Deviation (STDEV)	T Statistics (O/STDEV)	P Values
Deneyime Açıklık -> Statü Kaygısı	0.013	-0.003	0.078	0.168	0.867
Dışa Dönüklük -> Statü Kaygısı	-0.274	-0.294	0.075	3.643	0.000
Nörotiklik -> Statü Kaygısı	0.113	0.109	0.091	1.248	0.212
Statü Kaygısı -> Negatif Yapay Zekâ Algısı	0.574	0.582	0.051	11.304	0.000
Statü Kaygısı -> Pozitif Yapay Zekâ Algısı	-0.213	-0.241	0.107	1.991	0.047
Yumuşak_Başlılık -> Statü Kaygısı	-0.075	-0.082	0.083	0.900	0.368
Öz Denetimlilik -> Statü Kaygısı	-0.284	-0.271	0.088	3.244	0.001
Dışa Dönüklük -> Negatif Yapay Zekâ Algısı	-0.157	-0.171	0.047	3.352	0.001
Öz Denetimlilik -> Negatif Yapay Zekâ Algısı	-0.163	-0.158	0.054	3.026	0.003

Tablo 8 irdelendiğinde dışa dönüklülüğün statü kaygısı ve negatif yapay zekâ algısıyla, statü kaygısının hem pozitif hem de negatif yapay zekâ tutum algısıyla, öz denetimliliğin ise hem statü kaygısı hem de negatif yapay zekâ tutum algısıyla anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Tablo 9'da ise statü kaygısının ılımlaştırıcı rolü irdelenmiştir.

Tablo 9. Statü Kaygısının İlimlaştırıcı Rolü

	Original Sample (O)	Sample Mean (M)	Standard Deviation (STDEV)	T Statistics (O/STDEV)	P Values
Deneyime Açıklık -> Statü Kaygısı -> Negatif Yapay Zekâ Algısı	0.008	-0.002	0.045	0.166	0.868
Dışa Dönüklük -> Statü Kaygısı -> Negatif Yapay Zekâ Algısı	-0.157	-0.171	0.047	3.352	0.001
Nörotiklik -> Statü Kaygısı -> Negatif Yapay Zekâ Algısı	0.065	0.063	0.053	1.228	0.220
Yumuşak_Başlılık -> Statü Kaygısı -> Negatif Yapay Zekâ Algısı	-0.043	-0.049	0.050	0.867	0.386
Öz Denetimlilik -> Statü Kaygısı -> Negatif Yapay Zekâ Algısı	-0.163	-0.158	0.054	3.026	0.003
Deneyime Açıklık -> Statü Kaygısı -> Pozitif Yapay Zekâ Algısı	-0.003	0.001	0.020	0.136	0.892
Dışa Dönüklük -> Statü Kaygısı -> Pozitif Yapay Zekâ Algısı	0.058	0.070	0.037	1.590	0.113
Nörotiklik -> Statü Kaygısı -> Pozitif Yapay Zekâ Algısı	-0.024	-0.024	0.026	0.914	0.361
Yumuşak_Başlılık -> Statü Kaygısı -> Pozitif Yapay Zekâ Algısı	0.016	0.021	0.024	0.664	0.507
Öz Denetimlilik -> Statü Kaygısı -> Pozitif Yapay Zekâ Algısı	0.060	0.066	0.037	1.619	0.106

Tablo 9 incelendiğinde de dışa dönüklülüğünün negatif yapay zekâ tutum algısını tahmin etmede statü kaygısının ılımlaştırıcı rol oynadığı ve benzer şekilde öz denetimliliğin negatif yapay zekâ tutum algısını tahmin etmede statü kaygısının ılımlaştırıcı rol oynadığı görülmektedir. Bu ilişkilerin yönü ve derecesi ise bulgular kısmında tartışılmıştır.

3.4. Araştırmanın Bulguları

Analiz sonucunda dışa dönüklük ve statü kaygısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülürken bu ilişkinin yönünü anlayabilmek için yol katsayı değerine bakılmalıdır. Bu ilişkide yol katsayı değerinin -0.274 olduğu görülmektedir. Bu sonuç iki değişken arasında negatif ilişki olduğunu göstermektedir. Bir diğer ifadeyle muhasebe meslek mensuplarının dışa dönüklük düzeyleri arttıkça yaşadıkları statü kaygısının azaldığı ya da tam tersi olarak dışa dönüklük düzeyleri azaldıkça statü kaygılarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Dışa dönüklükle anlamlı bir ilişki olan bir diğer değişken ise negatif yapay zekâ algısıdır. Bu iki değişken arasındaki yol katsayısı da -0.157 olarak ölçülmüştür. Bu değere bakarak kişilerin dışa dönüklük düzeylerinin arttıkça negatif yapay zekâ tutum algılarının azaldığı ya da tam tersi olarak dışa dönüklük düzeyleri azaldıkça negatif yapay zekâ tutum algılarının azaldığı sonucunu varılmıştır.

Bulgular tekrar incelendiğinde statü kaygısı ile hem pozitif yapay zekâ tutum algısı hem de negatif yapay zekâ tutum algısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. İlişkilerin yönlerini incelemek içinse yine yol katsayılarına bakmak gerekmektedir. Statü kaygısıyla pozitif yapay zekâ tutum algısı arasındaki yol katsayısının -0.213 olduğu görülmektedir. Bu durum muhasebe meslek mensuplarının statü kaygıları arttıkça pozitif yapay zekâ tutum algılarının azaldığını göstermektedir ya da tam tersi olarak statü

kaygıları azaldıkça yapay zekâ tutum algılarının arttığını ifade etmektedir. Statü kaygısıyla negatif yapay zekâ algısı arasındaki ilişkinin yönü incelendiğinde ise yol katsayısının 0.574 gibi çok yüksek bir pozitif ilişki olduğu görülmektedir. Bu durum muhasebe meslek mensuplarının statü kaygılarının artmasının negatif yapay zekâ tutum algısını da arttırdığını veya statü kaygısının azalmasının negatif yapay zekâ tutum algısını da azalttığı sonucunu ifade etmektedir.

Kişilik özelliklerinden bir diğeri olan öz denetimlilik ile hem statü kaygısı hem de negatif yapay zekâ tutum algısı arasında da anlamlı bir ilişki olduğu Tablo 8’de görülmektedir. Öz denetimlilik ile statü kaygısı arasındaki ilişkinin katsayısı -0.284 olarak bulunmuştur. Bu sonuç muhasebe meslek mensuplarının öz denetimlilik düzeylerinin artmasıyla statü kaygısı arasında negatif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bir diğer ifadeyle öz denetimlilik düzeyi arttıkça statü kaygısının azaldığı ya da öz denetimlilik azaldıkça da statü kaygısının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Yine aynı tabloda öz denetimlilik ile negatif yapay zekâ tutum algısı arasındaki yol katsayısının -0.163 olduğu görülmektedir. Bu durum muhasebe meslek mensuplarının öz denetimlilik düzeylerinin arttıkça negatif yapay zekâ tutumlarının algılarının azaldığı ya da tam tersi olarak özdenetim düzeylerinin azaldıkça negatif yapay zekâ tutum algılarının arttığı sonucunu vermektedir.

Doğrudan ilişkilerin raporlandığı Tablo 8’den sonra ılımlaştırıcı etkilerin ölçüldüğü tablo 9’daki anlamlı olan ilişkilerin raporlanma sürecine geçilebilir. Tablo 9 incelendiğinde iki farklı anlamlı ılımlaştırıcı etki olduğu görülmektedir. İlk olarak dışa dönüklülüğün negatif yapay zekâ tutum algısını tahmin etmede statü kaygısının ılımlaştırıcı rol oynadığı görülmektedir. Bu ilişkideki yol katsayısının -0.157 olduğu görülmektedir. Diğer ılımlaştırıcı etkiye bakıldığında öz denetimliliğin negatif yapay zekâ algısını tahmin etmede statü kaygısının ılımlaştırıcı rol oynadığı görülmektedir. Bu ilişkideki yol katsayısı ise -0.163 olarak görülmüştür.

Sonuç

İlk kez 1955 yılında kavramsal olarak kullanılan ve 1960’lı yıllardan itibaren sıklıkla karşımıza çıkan ve günümüzde ise pek çok alanda olduğu gibi muhasebe alanında da kullanım oranı artmış olan yapay zekâ teknolojisi, en hızlı değişim gösteren teknolojilerden biri olmakla birlikte muhasebe alanındaki uygulamaları da sürekli artış göstermektedir. Yapay zekâ teknolojisi, muhasebe meslek mensuplarını doğrudan etkileyen ve etkilemeye devam edecek bir teknoloji olarak kabul edilirken muhasebe meslek mensuplarının sahip olduğu yeteneklerde de yenilik ve dönüşüm gerektiren bir teknolojidir. Özellikle kalıcılık, paylaşılabilirlik, geliştirilebilirlik, tutarlılık ve kayıtlılık gibi temel özelliklerde insan zekâsından ayrılan yapay zekâ, muhasebe meslek mensupları tarafından iş süreçlerine doğru entegre edilmesi ve olumlu yönde algılanması halinde iş yükü, zaman, maliyet, yorum yapabilme yeteneği gibi faktörler üzerinde iyileştirici bir etkiye sahip olacaktır.

Yapay zekânın muhasebe sektöründeki uygulamalarının kullanımındaki artış ve beraberinde getirdiği pek çok yenilik birlikte düşünüldüğünde, muhasebe meslek mensuplarının bu teknolojiye olan tutumu son derece önemliken bu tutumun kişilik özellikleriyle değerlendirilmesi ve mevcut statülerini koruyup koruyamayacak olmalarıyla ilişkilendirilmesi de mümkündür. Bu bilgiler doğrultusunda çalışma kapsamında Eskişehir ilinde mesleğini icra eden muhasebe meslek mensuplarına yapay zekâ tutumu, statü kaygısı ve beş faktörlü kişilik ölçeklerini bir arada içeren bir anket uygulanmış ve elde edilen yanıtlar Smart-PLS 3.0 YEM yöntemiyle analiz edilmiştir. Analize ilişkin oluşturulan araştırma modelinde beş temel kişilik özelliği, negatif ve pozitif olmak üzere yapay zekâ algısı ve her iki faktör arasında ılımlaştırıcı bir role sahip olmak üzere statü kaygısı yer almaktadır. Araştırma modelinin oluşturulmasını takiben PLS-YEM analizi kısıtları, PLS-YEM faktör analizi, güvenilirlik ve geçerlilik testleri, VIF değeri, model uyum endeksleri ve yol analizi aşamaları uygulanmış, arından veri setine ilişkin elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

Muhasebe meslek mensuplarının dışa dönüklükleri arttıkça, yaşadıkları statü kaygısında azalma tespit edilmiştir. Bu durumun daha doğru değerlendirilmesi için dışa dönüklük ve yapay zekâ tutumu arasındaki ilişkiye de bakmak gerekir. Muhasebe meslek mensuplarının dışa dönüklük ve yapay zekâyâ tutum algıları arasındaki ilişki, yapılan analiz sonucunda pozitif olarak görülmüştür. Buna göre muhasebe meslek mensuplarının dışa dönüklük düzeyleri arttıkça yapay zekâyâ ilgi tutumunda da olumlu bir artış gözlemlendiği ve dolayısıyla statü kaygısı gütmeye de düşüş yaşadıklarını söylemek mümkündür. Yapay zekâ teknolojisi konusunda kendini geliştirmeyen ve bu teknolojiyi iş modellerine dahil etmeyen muhasebe meslek mensuplarının statü kaygısının arttığı ve bununla birlikte negatif yapay zekâ tutum algısının da arttığı görülmüştür. Gelecekte mevcut pozisyonunu ve statüsünü korumak isteyen muhasebe meslek mensuplarının, mutlaka kendilerini geliştirmesi ve sahip olduğu yeteneklere yeni yetenekler eklemesi gerekmektedir. Muhasebe meslek mensupları, yapay zekâ temelli uygulamalarda kendisini geliştirdikçe, bu konuda farkındalıklarını arttırdıkça ve bu teknolojiyle uyumlu bir şekilde çalışmak zorunda olduklarını gördükçe öz denetimlilikleri açısından da daha iyiye gidecek ve buna bağlı olarak yaşadıkları statü kaygısında da düşüş olacaktır (Özbek, 2024).

Çalışmanın sonucunda elde edilen tüm bulgular birlikte değerlendirildiğinde, muhasebe meslek mensuplarının yapay zekâ esaslı statü kaygısı yaşamaması için özellikle dışa dönüklük ve öz denetimlilik kişilik özelliklerinde, olumlu anlamda bir artış içerisinde olması gerekmektedir. Muhasebe meslek mensupları için yapay zekâ teknolojisine yönelik korku ve panik yaşamaları yerine, bu teknolojinin kendilerine sunacağı fırsatlara odaklanmasının gelecekte de mesleklerini başarıyla sürdürebilmeleri için önemli olduğunu vurgulamak doğru olacaktır. Buna ek olarak Günaydın ve Uzunoğlu (2022) ve Mert (2022) yapmış

oldukları çalışmada yapay zekâ teknolojisinin muhasebe eğitimindeki yerini incelemiş ve muhasebe eğitimindeki müfredatların kısmen güncel olsa da yetersiz kaldığını vurgulamışlardır. Geleceğin muhasebe meslek mensuplarını, denetçilerini ve finansal danışmanlarını yetiştiren ön lisans, lisans ve lisansüstü programlarına sahip olan üniversitelerin, özellikle muhasebe sektöründe aktif olarak çalışan ve mesleğe ilişkin dijital uygulamalar konusunda yetkin olan kişilerden görüşler alarak dersleri ve müfredatı güncellemesi gerekmektedir.

Konuya ilişkin yapılan diğer çalışmalarda özellikle denetim alanına ilişkin yapay zekâ uygulamalarının sıklıkla kullanıldığı görülürken, bireysel olarak muhasebe meslek mensuplarının da kendilerini yetiştirebilmesi ve yeni beceriler kazanabilmesi için başta kendi illerindeki muhasebe odaları olmak üzere Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB), Temel Eğitim ve Staj Merkezi (TESMER), Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) ve TÜRMOB Sürekli Mesleki Geliştirme Eğitimi Merkezi (SÜRGEM) gibi kurum ve kuruluşlarda sıklıkla yapay zekâ kullanımı ve gelişimiyle ilgili eğitimler düzenlenmelidir (Ukpong, 2019; Zemankova, 2019; Varol, 2023). Yapay zekâ uygulamaları başta olmak üzere bilgi teknolojileri konusunda muhasebe meslek mensuplarının mutlaka aksiyon alması ve hem bireysel hem de meslek odaları aracılığıyla kendilerini yenilemesi gerekmektedir. Muhasebenin temel fonksiyonları yapay zekâ tarafından kolaylıkla gerçekleştirilebileceğinden, meslek mensuplarının daha çok yorumlama ve müşavirlik yapabilmeye odaklanması yerinde olacaktır. Tekbaş (2019) tarafından yapılan çalışmada ortaya çıkarılan Mali Mühendislik kavramı pek çok boyutuyla ele alınmalı ve buna yönelik yeni iş modelleri kurulmalıdır. Muhasebe meslek mensuplarının geleceği yakalaması, mevcut statüsünü kaybetme kaygısı yaşamaması, mesleğini ilerleyen dönemlerde de başarıyla sürdürmesi için yapay zekâ teknolojisine olan bakış açılarını olumlu yönde değiştirmesi ve hızlı bir şekilde donanımlarını iyileştirmek için adım atması önerilmektedir.

This research article has been licensed with Creative Commons Attribution - Non-Commercial 4.0 International License. Bu araştırma makalesi, Creative Commons Atıf - Gayri Ticari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

Yazar Katkıları

Yazarlar çalışmaya katkı oranlarını bu şekilde beyan etmişlerdir: Fatih Bıyıklı: %34, Tunga Bozdoğan: %33, Ömer Orbay Çetin: %33

Teşekkür Beyanı

Yazarlar teşekkür beyanında bulunmamışlardır.

Destek Beyanı

Yazarlar destek beyanında bulunmamışlardır.

Çıkar Çatışması

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Etik Beyanı

Yazarlar çalışma için Afyon Kocatepe Üniversitesi'nden 20.03.2024 tarih ve 259306 sayılı Etik Kurul Onayı alındığını beyan etmişlerdir.

Sorumlu Özel Sayı Editörleri

Doç. Dr. Beyza Mina Ordu-Akkaya, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Doç. Dr. Görkem Ataman, Yaşar Üniversitesi

Arş. Gör. Yunus Yıldırım, Afyon Kocatepe Üniversitesi

Kaynakça/References

- ACCA. (2017). An introduction to professional insights. <https://www.accaglobal.com/gb/en/professional-insights/intro-pi.html>
- Ağdeniz, Ş. (2024). Güvenilir yapay zekâ ve iç denetim. *Denetisim*, (29), 112-126. <https://doi.org/10.58348/denetisim.1384391>
- Bacanlı, H., İlhan, T., & Aslan, S. (2009). Beş faktör kuramına dayalı bir kişilik ölçeğinin geliştirilmesi: Sıfatlara dayalı kişilik testi (Sdkt). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 261-279.
- Banta, V. C., Rîndasu, S. M., Tanasie, A., & Cojocaru, D. (2022). Artificial intelligence in the accounting of international businesses: A perception-based approach. *Sustainability*, 14, 6632. <https://doi.org/10.3390/su14116632>
- Beder, N. (2021). Muhasebe meslek mensuplarının yeni dünya ile imtihanı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 163-184. <https://doi.org/10.18037/ausbd.902591>
- Birdal, M., Acun, S., & Onuk, P. (2011). Tüketici davranışlarında statü kaygısı ve sosyoekonomik belirleyenleri. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 12(1), 17-31.
- Blake, K. R., & Brooks, R. C. (2019). Status anxiety mediates the positive relationship between income inequality and sexualization. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 201909806. <https://doi.org/10.1073/pnas.1909806116>
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Çiçek, İ., & Aslan, A. E. (2020). Kişilik ve beş faktör kişilik özellikleri: Kuramsal bir çerçeve. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 10(1), 137-147.
- Day, M., & Fiske, S. (2016). What is status anxiety? Exploring a mechanism of the consequences of income inequality. Presentation at the International Society for Justice Research (ISJR), 16th Biennial Conference, University of Kent, Canterbury, UK.
- Demirkol, A., & Aslan, S. (2021). Holland'ın tipolojisi, bağlanma ve beş faktör kişilik kuramı üzerine bir derleme çalışması. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(3), 1127-1150. <https://doi.org/10.47525/ulasbid.932449>
- Digman, J. M. (1990). Personality structure: Emergence of the five-factor model. *Annual Review of Psychology*, 41(1), 417-440. <https://doi.org/10.1146/annurev.ps.41.020190.002221>
- Efe, A., & Tunçbilek, M. (2023). Yapay zekâ algoritmaları ile dönüşen denetim araçları üzerine bir değerlendirme. *Denetisim*, (27), 72-102. <https://doi.org/10.58348/denetisim.1195294>
- Gacar, A. (2019). Yapay zekâ ve yapay zekânın muhasebe mesleğine olan etkileri: Türkiye'ye yönelik fırsat ve tehditler. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 389-394.
- Günaydın, A., & Uzunoğlu, H. (2022). Teknolojik yenilikler ışığında muhasebe eğitimi ve muhasebe mesleğine ilişkin yazınsal bakış. *Denetim Ve Güvence Hizmetleri Dergisi*, 2(2), 92-102.
- Hair, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2017). *A primer on partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM)*. (2. Baskı). Sage.
- Henseler, J., Dijkstra, T. K., Sarstedt, M., Ringle, C. M., Diamantopoulos, A., Straub, D. W., & Calantone, R. J. (2014). Common beliefs and reality about PLS: Comments on Rönkkö and Evermann. *Organizational Research Methods*, 17(2), 182-200. <https://doi.org/10.1177/1094428114526928>
- Henseler, J., Hubona, G., & Ray, P. (2016). Using PLS path modeling in new technology research: Updated guidelines. *Industrial Management & Data Systems*, 116(2), 2-20. <https://doi.org/10.1108/IMDS-09-2015-0382>
- Horzum, M. B., Ayas, T., & Padır, M. A. (2017). Adaptation of big five personality traits scale to Turkish culture. *Sakarya University Journal of Education*, 7(2), 398-408. <https://doi.org/10.19126/suje.298430>
- Hu, L. T., & Bentler, P. M. (1998). Fit indices in covariance structure modeling: Sensitivity to underparameterized model misspecification. *Psychological Methods*, 3(4), 424-453.
- İskenderoğlu, N. (2020). Yapay zekâ teknolojilerinin muhasebeye entegrasyonu. <https://finansmuhendisi.net/yapay-zeka-ve-muhasebe/>
- İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ). (2017). *İnsanlaşan makinalar ve yapay zekâ*. İTÜ Vakfı Yayınları.
- Kaya, F., Aydın, F., Schepman, A., Rodway, P., Yetişensoy, O., & Demir-Kaya, M. (2024). The roles of personality traits, AI anxiety, and demographic factors in attitudes toward artificial intelligence. *International Journal of Human-Computer Interaction*, 40(2), 497-514. <https://doi.org/10.1080/10447318.2022.2151730>
- Lorcu, F. (2015). *Örneklerle veri analizi SPSS uygulamalı*. Detay Yayıncılık.
- Malouff, J. M., Thorsteinsson, E. B., Schutte, N. S., Bhullar, N., & Rooke, S. E. (2010). The five-factor model of personality and relationship satisfaction of intimate partners: A meta-analysis. *Journal of Research in Personality*, 44(1), 124-127. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2009.09.004>

- Melita, D., Willis, G. B., & Rodríguez-Bailón, R. (2021). Economic inequality increases status anxiety through perceived contextual competitiveness. *Frontiers in Psychology, 12*, 637365. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.637365>
- Mert, İ. (2023). Muhasebe eğitimi ve araştırmasında çok disiplinli yaklaşım: Dijitalleşme ve modern yöntemler. *Muhasebe ve Denetim Bakış Dergisi, 68*, 249-262. <https://doi.org/10.55322/mbbakis.1131174>
- Omoteso, K. (2012). The application of artificial intelligence in auditing: Looking back to the future. *Expert Systems with Applications, 39*(9), 8490-8495.
- Özbek, A. (2024). Muhasebe meslek mensuplarının yapay zekâ kaygılarının gelecekte istihdam edilebilirlik algıları üzerine bir çalışma. *Alanya Akademik Bakış, 8*(1), 254-267. <https://doi.org/10.29023/alanyaakademik.1329511>
- Paskov, M., Gerxhani, K., & Van De Werfhorst, H. G. (2013). Income inequality and status anxiety. *Growing Inequalities' Impacts*.
- Pybus, K., Power, M., Pickett, K., & Wilkinson, R. (2022). Income inequality, status consumption and status anxiety: An exploratory review of implications for sustainability and directions for future research. *Social Sciences & Humanities Open, 100353*. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2022.100353>
- Rammstedt, B., & John, O. P. (2007). Measuring personality in one minute or less: A 10-item short version of the Big Five Inventory in English and German. *Journal of Research in Personality, 41*(1), 203-212. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2006.02.001>
- Richter, N. F., Hauff, S., Ringle, C. M., & Gudergan, S. P. (2022). The use of partial least squares structural equation modeling and complementary methods in international management research. *Management International Review, 62*, 449-470.
- Ringle, C. M., Sarstedt, M., Sinkovics, N., & Sinkovics, R. R. (2023). A perspective on using partial least squares structural equation modelling in data articles. *Data in Brief, 48*, 109074.
- Sarıççek, R. (2019). Muhasebe alanındaki dönüşüm ve yapay zekâ. 2. *Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, 1092-1099.
- Schepman, A., & Rodway, P. (2020). Initial validation of the general attitudes towards artificial intelligence scale. *Computers in Human Behavior Reports, 1*, 100014. <https://doi.org/10.1016/j.chbr.2020.100014>
- Schepman, A., & Rodway, P. (2022). The general attitudes towards artificial intelligence scale (GAAIS): Confirmatory validation and associations with personality, corporate distrust, and general trust. *International Journal of Human-Computer Interaction, 1-18*. <https://doi.org/10.1080/10447318.2022.2085400>
- Shafer, A. B. (2001). Relation of the big five to the EASI scales and the Thurstone temperament schedule. *Personality and Individual Differences, 31*(2), 193-204. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(00\)00128-8](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(00)00128-8)
- Sürücü, L., Maslakçı, A., & Ertan, Ş. S. (2022). Statü kaygısı ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 25*(1), 226-235. <https://doi.org/10.29249/selcuksbmyd.1076257>
- Tekbaş, İ. (2019). *Muhasebenin dijital dönüşümü ve mali mühendislik*. Hümanist Kitap Yayıncılık.
- Ukpong, E. G., Udoh, I. I., & Essien, I. T. (2019). Artificial intelligence: Opportunities, issues and applications in accounting and auditing in Nigeria. *Journal of Accounting & Marketing, 7*, 309. <https://doi.org/10.4172/2168-9601.1000309>
- Varol, N. (2023). Dijital dönüşüm ve yapay zekâ: Muhasebenin ve denetimin geleceği. *Denetim Ve Güvence Hizmetleri Dergisi, 3*(2), 162-184.
- Wasny, G. (2019). How artificial intelligence will change the way accountants work. <https://www.accountingtoday.com/author/garrett-wasny-ma-cmccitp-fibp-at374>
- Yaninen, D. (2018). Artificial intelligence and the accounting profession in 2030. https://cpapng.org/pg/data/documents/CPA-Presentation-Artificial-Intelligence-and-the-Accounting-Profession-in-2030_1.pdf
- Yardımcıoğlu, M., & Şitak, B. (2020). Yapay zekâ teknolojisinin muhasebe alanına yansımaları: Literatür incelemesi. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 5*(2), 342-353. <https://doi.org/10.33905/bseusbed.809795>
- Yi, Z., Cao, X., Chen, Z., & Li, S. (2023). Artificial intelligence in accounting and finance: Challenges and opportunities. *IEEE Access, 11*, 129100-129123. <https://doi.org/10.1109/ACCESS.2023.3333389>
- Zemankova, A. (2019). Artificial intelligence in audit and accounting: Development, current trends, opportunities and threats - literature review. *2019 International Conference on Control, Artificial Intelligence, Robotics & Optimization (ICCAIRO)*, Athens, Greece, 148-154. <https://doi.org/10.1109/ICCAIRO47923.2019.00031>
- Zhang, Y., Xiong, F., Xie, Y., Fan, X., & Gu, H. (2020). The impact of artificial intelligence and blockchain on the accounting profession. *IEEE Access, 8*, 110461-110477. <https://doi.org/10.1109/ACCESS.2020.3000505>